

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції**

16-17 листопада 2023 року

Київ 2023

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16-17 листопада 2023 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. 290 с.

Видання містить матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the IV International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 11 від 23 листопада 2023 р.)

ISBN 978-617-8171-09-4

© Інститут землекористування НААН України, 2023
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2023

Коваленко А. О.

д.е.н., с.н.с.

*Інститут демографії та проблем якості життя НАН України
м. Київ, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Забезпечення сталого, раціонального використання та охорони земельних ресурсів з тривалим дотриманням цільового призначення земельних ділянок, недопущення погіршення їхніх якісних характеристик та забезпечення оптимальних параметрів екологічних і соціально-економічних функцій територій повинно орієнтуватися на досягнення Цілей сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році, які залишаються актуальними для України.

Згідно з відповідним Указом Президента України, належить забезпечувати дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, вони є орієнтирами для розроблення проектів прогностичних і програмних документів, проектів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України, а всім національним академіям наук України рекомендовано враховувати Цілі під час визначення напрямів наукових досліджень [1].

Проблема полягає в тому, що, як показує аналіз, Цілі сталого розвитку було імplementовано лише в небагатьох державних стратегічних документах, що переважно пояснюється прийняттям цих документів до визначення Цілей та нездійсненням подальшого взаємопогодження [2, с. 209]. А починаючи з 2022 року розробка нових документів стратегічного планування державного та регіонального рівня зі зрозумілих причин призупинилася. До того ж додалися проблеми, зумовлені воєнним станом, бойовими діями та потребами повоєнного відновлення.

На офіційному веб-сайті Міністерства економіки України остання інформація щодо моніторингу Цілей сталого розвитку в Україні датована серединою 2020 р., хоча розробка пропозицій щодо досягнення Цілей є одним із повноважень цього міністерства, визначеним положенням про нього. І хоча держава не послабляє увагу до проблематики забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку (зокрема, на урядовому рівні утворюються та діють відповідні міжвідомчі консультативно-дорадчі органи [3]), проте не проводиться регулярний аналіз прогностичних і програмних документів з урахуванням Цілей із залученням наукових установ, не впроваджена дієва система моніторингу реалізації Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року та щорічне оприлюднення його результатів.

Окремими дослідниками висловлюється справедлива думка про те, що в умовах дії воєнного стану на території України потребують коригування завдання та індикатори досягнення цілей сталого розвитку економіки України з їх наступною адаптацією до заходів повоєнної відбудови країни [4, с. 47].

Хоча Цілі сталого розвитку є інтегральною системою і їхня проблематика тісно

взаємопов'язана, однак ключовою для сталого землекористування є ціль 15 «захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття». У контексті цієї цілі одним із найважливіших викликів для сталого землекористування в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення є розмінування територій та відновлення ґрунтів, оперативна актуалізація відповідних методик і процедур визначення шкоди та збитків земельним ресурсам внаслідок бойових дій, а також затвердження довгострокової загальнодержавної цільової програми використання та охорони земель, концепцію якої було схвалено Кабінетом Міністрів України на початку 2022 року.

Враховуючи виклики воєнного стану та повоєнного відновлення, наукові дослідження повинні орієнтуватися на нагальні потреби та запити органів державного управління. Так, за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, пріоритетами наукових досліджень і розробок у сфері землекористування з урахуванням реальних проблем оборони, безпеки, економіки та суспільства України є наступні:

- вивчення впливу бойових дій на сільськогосподарські угіддя України та визначення придатності ґрунтів для вирощування сільськогосподарської продукції (терміново (на звільненій території при можливості безпечного доступу) та після завершення воєнного стану);

- розроблення рекомендацій щодо відбору проб ґрунту з територій, що зазнали впливу бойових дій (терміново);

- розроблення рекомендацій щодо відновлення та реабілітації пошкоджених земель сільськогосподарського призначення (терміново);

- агробіотехнологічні підходи для відновлення родючості ґрунту на грубо рекультивованих угіддях, що зазнали впливу бойових дій (постійно);

- проведення великомасштабного дослідження ґрунтового покриву (після завершення воєнного стану) [5, с. 10–11].

При цьому слід взяти до уваги, що загальна площа сільськогосподарських земель на тимчасово окупованих, деокупованих та небезпечних територіях становить до 20% території України, а вирішення питання рекультивації земель, порушених унаслідок проведення бойових дій, чинними нормативно-правовими документами не регламентовано, в країні відсутня практика відновлення таких земель [6, с. 57, 64].

Більшість проблемних питань, пов'язаних із управлінням наявним земельно-ресурсним потенціалом, є, по-перше, наслідком неефективної системи державного управління, слабо адаптованої до здійснення децентралізаційних процесів у сфері земельних відносин, а по-друге, недооцінкою ролі землеустрою як ключового державного регулювального інструменту в цьому процесі [7, с. 4]. Залишаються актуальними проблеми створення умов для організації раціонального використання та охорони земель, а також виникли інші додаткові проблеми (гарантування прав на землю, посилення соціально-екологічної складової, обезземелення селян, розвитку

сільських територій тощо), які потребують консолідації зусиль і взаємодії держави, науки та громадськості [8, с. 74] і дозволять забезпечити сталість землекористування хоча б у розумінні положень чинного законодавства.

Підсумовуючи, можна констатувати, що Цілі сталого розвитку, визначені ООН, поряд із науковою концепцією сталого розвитку, залишаються актуальним орієнтиром наукових досліджень та соціально-економічного розвитку для України та окремих сфер діяльності, включаючи землекористування. Основним завданням тут є розкрити сутнісні сторони соціально-економічних явищ [9, с. 47]. Крім того, врахування концепції сталого розвитку у стратегічних програмних документах, законодавстві та відповідній державній політиці дозволяє витримувати належний концептуальний рівень формування сталого землекористування, а саме – дотримання балансу між його економічними, екологічними та соціальними аспектами та принципу відповідальності перед прийдешніми поколіннями.

Список використаних джерел

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
2. Коваленко А. О. Стратегічне планування сталого розвитку України. Київ : ПрофКнига, 2018. 424 с.
3. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2023 № 923. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/923-2023-%D0%BF#Text>.
4. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи / Редкол.: Небрат В. В. (гол.) та ін. ; НАН України, ДУ «ІЕП НАН України». Електрон. дані. Київ, 2023. 571 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf>.
5. Про затвердження пріоритетної тематики при проведенні конкурсів фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок у 2023 році : Наказ МОН України від 07.09.2023 № 1104. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/Konkurs.vidbory.naukovykh.nauk-tekhn.robit.ta.proyektiv/2023/12.09.2023/Nakaz.MON.vid.07.09.2023-1104.pdf>.
6. Вплив збройної агресії та воєнних дій на сучасний стан ґрунтового покриву, оцінка шкоди та збитків, заходи з відновлення : наукова доповідь / Балюк С. А. та ін. ; НААН України, ННЦ «ІГА ім. О. Н. Соколовського». Харків : ФОП Бровін О. В., 2022, 102 с.
7. Встановлення меж території територіальної громади / за заг. ред. Й. М. Дороша ; НААН України, Ін-т землекористування. Київ : Компринт, 2023. 140 с.
8. Третяк А. М. Землеустрій в Україні: теорія, методологія. Херсон : Грінь Д. С., 2013. 650 с.
9. Бистряков І. К. Сталий розвиток України: постмодернізм, простір, методологія управління. *Вісник НАН України*. 2012. № 7. С. 47–53.

Actual problems of land use in Ukraine in the context of Sustainable Development Goals

Abstract. Ensuring the rational use and protection of land resources should be oriented towards the achievement of the Sustainable Development Goals. Tasks and indicators of the achievement of the Goals in Ukraine require adaptation to post-war economic reconstruction measures. The most important challenge for sustainable land use in the conditions of martial law and post-war reconstruction is demining territories and soil restoration, actualization of relevant methods and procedures for determining damage and losses to land resources as a result of hostilities, approval of a long-term national target program for land use and protection.